

Posudek na diplomovou práci PhDr. Romana Čepeláka „Psychologické aspekty života v azylovém domě“.

Ve své práci se autor věnuje etnografii života v azylovém domě pro lidi bez přístřeší v Horních Počernicích. Vzhledem k faktu, že většinu obyvatel azylového domu tvoří romští klienti, se tak prakticky jedná o etnografii soužití většiny romských klientů, menšiny neromských klientů a vedení azylového domu (ke kterému autor patří). Azylový dům umožňuje za specifikovaných podmínek ubytování celým rodinám, nejen matkám s dětmi (péče o dítě je podmínkou ubytování), což nabízí autorovi - pozorovateli určitý vhled do fungování kompletních romských rodin po poměrně dlouhou dobu. Autor se věnuje podrobně tomu, odkud klienti do domu přicházejí, jaké typy klientů se zde objevují. Jaká je struktura rodin, dynamika manželství, jaké hry na sebe partneři hrají, jaké jsou osudy osamělých žen – pečovatelek a mužů – pečovatelů a jak do rodinného života vstupují pravidla azylového domu. Kde se berou finanční zdroje klientů, jaký je vztah klientů k práci, jaké jsou oblíbené pracovní kariéry. Jaká je praxe vztahu klientů k dětem (paradoxní kombinace nedotknutelnosti a využívání, adorace a ignorance), k výchově a vzdělávání. Dále se zabývá oficiálními a nepsanými pravidly soužití celé komunity v azylovém domě, jak je využíván společný prostor, jak se pracuje s porušením pravidel, krádežemi, násilím – z hlediska vedení a jak k tomu přistupují klienti. Nakonec se věnuje tomu, jak ubytování v azylovém domě funguje z hlediska strategie přežití minority v majoritní společnosti. Jak se využívá v rámci širších rodinných solidárních sítí a jaké specifické strategie „klientství“ vlastně klienti používají (neviditelnost). Svě bohaté pozorování pak autor interpretuje z hlediska možného kulturního rozdílu mezi kulturou písma a kulturou orální, nakolik jsou zvláštnosti a rozdíly Romské kultury způsobené orálností jejich myšlení, tím, že se ve svých životech na psané slovo prakticky nespolehají a jejich kultura žije především v mluveném slově.

Domnívám se, že se jedná o velmi dobrou etnografii, která vychází z autorovy unikátní zkušenosti. V tomto směru vůči práci nemám žádné výhrady, ba naopak mě její četba velice obohatila a předkládaná pozorování korespondují s mými vlastními zkušenostmi.

Nicméně mám určité drobné připomínky nebo návrhy.

Za prvé, navzdory unikátnosti místa a příležitosti se nedomnívám, že by bylo možné jej považovat za jakousi laboratoř, kde by šlo pozorovat romskou kulturu per se, bez vztahu k tomu, co ji obklopuje. Není to polopropustné okno „k nim“. A tak si myslím, že taky nejde uvažovat autonomně-traditionalisticky, že bychom tu byli pouze svědky nějaké autonomní ještě-trochu-orální tradice, byť tu negramotnost hraje nepochybně velkou úlohu.

A to mě vede ke druhé připomínce a sice, že lze jistě operovat s myšlenkou orality, ale práce samotná je plná etnografie vyjednávání mezi „minoritou“ a „majoritou“, kdy zejména různé arbitrážní momenty (kdy se minorita dovolává majority v rozhodování, sehrává pro ni různá divadýlka) jsou hrozně zajímavé a žádají si nějaké vysvětlení.

Práci hodnotím na výbornou, protože velmi přesvědčivě zachycuje sociální psychologii života v azylovém domě a pokouší se o legitimní interpretaci prostřednictvím teorie orální kultury, byť s touto interpretací tak úplně nesouhlasím.

Praha, 8.1.2012

David Doubek